

hitel, dasi je bil sam meščanski sin, katerega preprosto, jezgrovito govorico je najraje poslušal, zapisoval njegove pripovedke in pesmi (gl. knjiga »Nár. pjesme i pripovedke iz Bosne« 1. 1883. in rokopis: »Hrv. nár. običaji, pjesme i pripovedke iz Pečuha i okolice«) in pri katerem se je naučil oni prekrasni, národní jezik, kateri krasi, kakor malokaterega hrv. pisatelja, njegove spise. In res, vsi njegovi spisi zajeti so iz národnega življenja in pisani so narodu.

Matica nam ni podala vseh pokojnikovih spisov — izbrala je samo najlepše in prav tako; priobčenih enajst črtic in povestij povsem zadošča, da spoznamo pisatelja glavo in srce. Preobširno bi bilo, da si pregledamo vsako črtico, rečemo le nekaj obče o njih. Pisatelj ni pozabil nobenega dogodka in imenitnejše osebe iz národnega življenja.

Tordinac pripoveduje nam mirno, povsem objektivno, naravno, tako, da se omili še tako priprostemu čitatelju. Osebe načrtane so nam verjetno; razgovori so živi, jezgroviti; opisi verni in zanimivi. V mnogih svojih črticah hoče čitatelja podučiti, da ne veruje v prazne vere in vraže, a to ume, kakor malokdo. Nikdar ni nadležen, vedno vplete v spis kakovo osebo, ali dogodek, katerega zasoli z nežno šalo ali pa tudi s fino ironijo. Najbolj hvalijo kritiki njegovo črtico »Brat Adam«, katero zove Dr. Milivoj Šrepelj, ki je napisal uvod »črticam«, »draguljem« (biser) hrvaške književnosti. Prav pravi isti kritik, da se je »T. umjetnički talent istom počeo kristalizovati«. In res, če pregledujemo napredek, s katerim se odlikujejo njegova zadnja dela od prvih, lahko obžalujemo, da je hrvaška književnost zgubila pisatelja, kateri je še mnogo, mnogo lepega obetal. Ali tudi s črticami podaril je lep dar svojemu narodu, a sebi pa postavil dostojen, nerazpadljiv spomenik. —ž.

ČEŠKO SLOVSTVO.

(Piše Stjepan Z.-c.)

Lev N. Tolstoj, »**Doslovke Kreutzerovéh sonatéh**«, preveo Ant. Hajn, nakladem vydatelstva »Časop. česk. studentstva«. Str. 26. Cena 20 kr. — V tej knjižici tolmači Tolstoj, kaj je hotel reči in kaj je rekel v svoji povesti »Kr.

son.«, o kateri se toliko govori. Češki prevod je priredil Ant. Hajn; imamo tudi hrvaški prevod od Herzoga (v zal. Scholza i Kralja — 80 (!) kr.)

Ozreti se čemo kratko tudi mi na to delo, da vidimo, kaj je T. z njim namerjal. Najprej kaže T. v »doslovu«, kako so nazori in ideje, katere je iztaknil »nervozni« Pozdnišev, prav njegovi nazori. Ti nazori pa jasno kažejo, da T. tudi boleha na fiksni ideji, da je reformator društva — reformator na temelju krščanstva (samo katerega!). On prezira cerkveno razlaganje sv. pisma in misli, da je le on prav razume — on je nad sv. cerkvijo. Da, toda zato pa tudi pride do takih posledic.

Ideja, katera se zrcali v »Kr. s.« ni samo neizvedljiva in nemogoča, temveč tudi pogubna. Zdi se nam, kakor da je oživel kateri izmed starih gnostikov, da nam pridiguje novi evangelij. Potrebno je, da skrbé vsi za popolno in dovršeno čistost, zakon je padeč za človeka, torej greh in tedaj nenraven, zakon je napaka, ki je protivna človeški naravi. Zakonska ljubezen je podla laž, katero provzroči razdraženost in romani, toda ko se zažvolji s pohotnostjo, poneha tudi ljubezen: »tako ljubi celi svet«. Od sto zakonov jih živi 99 v tem peklju, — samo da se mi čudno zdi, kako da jih tako mal odstotek tako stori, kakor Pozdnišev (uboj žene), ker bi se moralo nazadnje do tega priti. Ljubezen je po njegovih nazorih manj naravna od mržnje — a vendar je vsem in vsakemu prirojena, in karkoli delamo, delamo iz ljubezni in zavoljo ljubezni, ki ni vedno egoizem. To so njegovi nazori o ljubezni in zakonu, torej tudi o družini.

Tolstoj se nemilo vara, ko misli, da ni nikakih mej v krščanskem zakonu, a označene so od Boga samega in posvečene po Kristusu in Cerkvi. On predpostavlja (»doslov« 16. str.) zakon mohamedancev, lamaistov in dr. zakonu krščanskemu! — Vprašamo, niso-li v katoliški Cerkvi mnogi dosegli ideal v popolnosti? — Brezženstvo je sredstvo popolnega življenja in popolne službe božje — toda ne za vse — kakor jasno uči Kristus. Da je T. umel Kristov nauk o evangeljskih svetih, pisal ne bi bil vsega tega. Škoda, da je tako zaslužen mož zašel na taka razpójtja. Najnovejše delo Tolstojevo torej ni niti koristno niti čudoredno.

Raznoterosti.

Naše slike.

K sliki »materino veselje« se pač prilegajo besede pesnikove:

»En solčni soj, en topel dan

Iz tal izvabi cvet krasan«.

Da, solnce rodi pisano cvetje pomladi. Zato pa tudi s toliko ljubkoto izliva svoje žarke v spomladnem jutru na te divne cvetke, na nežne

hčerke svoje. Kako jih vzbuja! kako jih poživlja! bogati jih z vonjavo in jih krasi s prelepimi bojami. Njegovo obličje pa se zrcali mavrično-lepo v rosnih kapljicah, ki vise po mladem cvetju. In cvetke? one mu hvaležno odpirajo svoje čašice in se obračajo za svojim kraljem... Ali ni, mati, to zlato, poživljajoče solnce podoba tvoja, kadar ti svojemu ljubljenuku polna upa in ljubezni sadiš v mlado srcece življenje —

nebeško, vonjavo — molitev, mavrične bôje — svete krščanske čednosti —? V poznih letih se bo obračalo v spominih nate, ki si ga oživljala in gojila za — nebesa.

Križi, katere nam predočuje slika **Kalvarija**, stojé na planoti ob vznožju Šmarjetine gore. Spodaj sumi bistra Sava. Prav pod Kalvarijo je postaja c. kr. Rudolfove železnice; na levem bregu Save pa se razprostira staroslavno mesto Kranj. — Kalvarijo obiskujejo radi domači pa tudi tujci, ki se naselijo v prijaznem mestu Kranju in v obližju, da dihaajo za nekaj časa čisti zrak gorenjskih planin. Odpira se tu očesu krasen razgled. Proti jugu vidiš grad Šentpeter z malo cerkvico, vas Stražišče in prelepo cerkev sv. Martina; na levi pa se kaže mesto Kranj v najlepši obliki. — Po sorskem in kranjskem polju se razprostirajo plodorodne njive s pisanimi travniki in temnozelenimi gozdi, vmes pa lepe vasi z belimi cerkvami in pridnim prebivalstvom. Nekoliko oddaljena se kaže mična Šmarna Gora, na strani ob njej pa spredaj Smeleški hrib in zadej Urašiška gora. Čaroben je pogled od vzhoda proti severu na kamniške planine in Karavanke, kedar se v zahajajočem solncu žaré.

Obiskovalcev ima Kalvarija vsak čas, ker podaja vsled svoje idilične lege mislečemu duhu vsakovrstnega vedrila.

J. H.

Velehrad. Kar je Nemcem Fulda, Francozom Rheims, Špancem St. Jago de Compostella, Angležem Canterbury, to je vernim slovanskim rodovom — Velehrad. Velehrad je »slovanski Sion«, ker od tam je zasijala vesoljnemu Slovanstvu luč sv. vere. Le žal, da se je večina teh pokrščenih rodov komaj dvesto let po smrti ss. blagovestnikov odcepila od rimsko-katoliške cerkve. Velehrad leži v Moraviji blizu Og. Hradiš. Ker se je o legi velehradski v Slovencih že mnogo pisalo, načrtam v kratkem zgodovino tega svetega nam kraja.

Že za časa Rimljanov je stala baje tukaj mala naselbina, katera je v ljudskem preseljevanju izginila. Ko so se Slovani tod naselili, dvignilo se je na starih razvalinah novo veliko mesto (»veliki grad«), ki je postalo stolica slovansko-moravskega kraljestva. Leta 863. sta dospela na Velehrad blagovestnika ss. Ciril in Metod, odkoder sta širila luč sv. vere na sever in jug ter prodrla celo v daljni Kijev. Papež Hadrijan II. je ustanovil na Velehradu škofijo, in imenoval sv. Metoda za nadškofa in svojega poslanca. Kmalu po Metodovi smrti je razpalo preje tako mogočno in slavno kraljestvo moravsko leta 908., kakor bi bil le duh velikega svetnika oživljajoči njegov genij.

Sv. Metod ni imel naslednika na Velehradu. Slovenski duhovniki so se umaknili nemškemu pritisku, in nemške škofije so si razdelile Metodovo dédino. Pritisnili so še Madjari od izhoda sèm in tako okrutno opustošili slovansko zemljo, da v Panoniji, bivši Metodovi škofiji, »niti ena cerkev ni ostala«.

Skoro tristo let je ležal Velehrad v razvalinah. Kjer je stalo preje stolno mesto, širili so

se sedaj zeleni gozdovi. Sčasoma so sezidali ribiči skromne kočice na tem mestu in dali naselbini prejšnje ime. Leta 1028. je podaril češki vojvoda Břetislav »trg Velehrad« spitinovski proštiji in ljutomišelskim premonstratom. L. 1190. pa je ustanovil češki kralj Vladislav v Novem Velehradu, oddaljenem od starega (»Starigrad« se zove sedaj neka vas v obližju) — kake $\frac{3}{4}$ ure, cistercijansko opatijo, ki je bila leta 1784. zartta. Obširna samostanska poslopja so prišla v zasebne roke, cerkev pa je postala samostojna fara. Leta 1890. so prevzeli cerkev in samostan jezuitje.

Prvotna cerkev je bila sezidana leta 1202. Leta 1421. so jo taboriti porušili; pogorela je l. 1681. in 1719. Sedanja cerkev je bila zidana leta 1721. v renesanskem slogu. Posvečena je Mariji v nebo vzeti. Kakor cerkev je tudi samostan često pogorel. Oni del poslopja, ki stoji poleg cerkve, bil je zadnjič sezidan leta 1739.; nekdanje prelatovsko stanovanje cerkvi nasproti pa je pozidal zadnji opat Filip l. 1769.

Velehrad je vsakemu Slovanu svet kraj, ker tukaj je bilo nekdanj sree velikega slovanskega kraljestva, tukaj so stolovali kralji, ki so vladali naše pradede, od tod je izšla jutranja zarja naše verske, нравne in duševne naobrazbe, tu so živeli, učili in delovali naši prvi učeniki in gojitelji prosvete, tu se je vprvič glasila božja beseda v mili materinščini — ves Velehrad nam pričuje o prošli slavi slovanski. Zato vabi znani pesnik Slule:

»Sem Slováku z Tater skalných,
Sem pojd' Čechu z Šumavy;
Sem Slovane z vlasti dálných
V hlavní místo Moravy!«

J. Benko.

† Fran Ks. vitez Miklošič,

tajni ces. svetnik, ud gospodske zbornice,

bivši rektor in profesor slavistike na Dunajskem vseučilišču, član mnogih učenih akademij in društev, odlikovan z redovi itd. itd. — Nenadna smrt je prestrigla 7. sušca ob $\frac{1}{2}$ 9. uri zjutraj nit življenja možu, čegar ime pozna vsak Slovenec in Slovan, in ki bode slulo vedno med učenim svetom. Slavni rajnik, rodom Slovenec (roj. 20. novembra 1813. v Radomerščaku na Štajerskem), je največji slavist, reči smemo ustanovnik svoje vede — slavistike, tudi sicer jezikoslovec, kakoršnih je malo zabeleženih v zgodovini narodov. Razsežnost njegovega znanja ni manj občudovanja vredna, kakor neumorna delavnost in iz nje izvirajoča res nenavadna produktivnost. Skoro pol stoletja je objavljajal plodove svojega globokega duha in smrt mu je iztrgala v pozni starosti peró iz rok. Miklošič ima posebej za nas Slovence zaslugo, da je naš mali narod proslavil in proglasil v svoji vedi učenemu svetu, razkril bogastvo njegovega jezika in mu odkazal med slovanskimi narrečji odlično mesto. Umrli učenjak si je postavil v veličastnim spomenikom svojih obilnih del »monumentum aere perennius« med nami in med omikanimi ljudstvi vse Evrope. Nebeško plačilo njegovi duši, večni mir njegovemu telesu, slava njegovemu imenu!